

اثربخشی آموزش تربیت جنسی بر دانش، نگرش و عملکرد والدین

آزیتا محمدکریمی^۱، زهرا سادات میرشجاعی^۲

^۱کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه شهیدبهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

^۲دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه خاتم، تهران، ایران

چکیده

پژوهش حاضر یک مطالعه نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون - پس آزمون و گروه کنترل بود. جامعه آماری این پژوهش شامل والدین دارای فرزندان ۱۲-۶ ساله بود. که به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شده بودند. به این صورت که از میان مدارس مقطع ابتدایی دو مدرسه به صورت در دسترس انتخاب شدند و از میان والدین دانش آموزان این مدارس، ۸۰ نفر (۴۹ نفر گروه آزمایش و ۳۱ نفر گروه گواه) به تصادف انتخاب شدند. گروه آزمایش، برنامه آموزش تربیت جنسی را در ۱ جلسه به مدت ۴ ساعت دریافت کردند در حالی که به گروه کنترل این آموزش ارائه نشد. ابزار استفاده شده در این پژوهش پرسشنامه دانش، نگرش و عملکرد در مورد پیشگیری از سو استفاده جنسی بود. اطلاعات جمع اوری شده با استفاده از تحلیل واریانس یک راهه بین آزمودنی ها و تحلیل واریانس با اندازه گیری های مکرر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته ها نشان داد که گروه آزمایش و کنترل در دو مورد دانش و نگرش والدین نسبت به تربیت جنسی و سو استفاده جنسی از کودکان تفاوت معناداری داشتند. نتایج حاکی از آن بود که برنامه آموزش تربیت جنسی سبب افزایش دانش و بهبود نگرش والدین شده است. با توجه به اهمیت موضوع تربیت جنسی و نیاز خانواده ها به این امر، پیشنهاد میشود که متخصصان با اجرای برنامه آموزش تربیت جنسی دانش، نگرش و عملکرد والدین در زمینه تربیت جنسی را ارتقا بخشند تا بتوان کودکانی سالم تر برای جامعه ی آینده تربیت کرد.

واژه های کلیدی: آموزش، تربیت جنسی، دانش و نگرش، عملکرد، والدین

۱. مقدمه

یکی از حوزه های چالش برانگیز تعلیم و تربیت در جوامع مختلف از جمله جامعه ما تربیت جنسی است که با مشکلات فراوانی دست به گریبان بوده است (دوایی، ۱۳۷۱) و در عین حال باید به این نکته اذعان کرد که در حوزه ی عمل، تربیت جنسی از موضوعات چالش انگیز خانواده های ایرانی است (امینی، محمد؛ تمنایی فر، محمد رضا؛ پاشایی، رقیه، ۱۳۹۰). از آنجاییکه والدین مراقبان اصلی کودکان کم سن و سال هستند، کیفیت و کمیت دانش تربیتی آنها برای بهبود رشد و سلامتی کودکان حیاتی است. از بدو تولد، کودکان در حال یادگیری هستند و بر والدین و سایر مراقبان تکیه میکنند تا از آنها مراقبت و حمایت کنند. تاثیر والدین شاید در هیچ دوره ای به اندازه دوران کودکی اهمیت نداشته باشد. در این دوران مغز کودک به سرعت در حال یادگیری است و تجربی که والدین و اطرافیان برای او فراهم می آورند اهمیت زیادی دارد (بردسلی؛ تروست، ۲۰۱۶).

صاحب نظران و اندیشمندان مختلف تعلیم و تربیت روانشناسی، هر یک بر مبنای طرز تلقی و مبادی فکری و معرفتی خود و نیز ارزشهای فرهنگی و اجتماعی جامعه مورد نظر، تبیین و برداشت خاصی را در زمینه تربیت جنسی ارائه کرده اند، که مبین نوع نگاه و رویکرد آنها نسبت به این حوزه ی آموزشی و تربیتی است. اما برای درک مسایل تربیت جنسی کودکان، ابتدا باید از خود سوال کنیم که از مسایل جنسی به طور کل چه برداشتی داریم. توضیح آنچه ما در این مورد درک میکنیم کار ساده ای نیست. چرا که این موضوع دربرگیرنده حیطه وسیعی از مسایل جنسی و جسمی، نیازها و میلها و احساسات میباشد. بسیاری از بزرگسالان تمایلات جنسی را با رفتارهای جسمانی معنا میکنند. رفتارهایی از قبیل: نوازش کردن، بوسیدن، لمس کردن، هم اغوشی و ارضا شدن، اما باید توجه داشت که مسایل تربیت جنسی میتواند حوزه های بسیار گسترده تری را نیز شامل شود. تمایلات جنسی در کودکان نباید با تمایلات جنسی بزرگسالان مقایسه شود، چرا که تمایلات جنسی کودکان دارای جنبه های دیگری نیز هست و عملکردها و اشکال بروز آن متفاوت از بزرگسالان میباشد. تمایلات جنسی در کودکان به میزان زیادی معطوف به اکتشاف تن خودشان است و احساساتی که به این کشف مربوط میشود (فان دردوف، ۱۳۹۷، ص. ۵). لذا تربیت جنسی، مجموعه ی آموزشها و ایجاد موقعیتها و زمینه سازیهایی است که فرد را با هدایت و تعدیل غریزه و تمایلات انسانی آشنا میکند و با فراهم کردن زمینه های رشد شخصیت اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی او را از انحراف، لغزش جنسی و هرگونه آسیب جنسی مصون میدارد (مرویان حسینی، ۱۳۹۴). تربیت جنسی یک فراینددایمی است که از طریق آن افراد اطلاعات لازم را در مورد مسایل جنسی کسب میکنند. تربیت جنسی امری تدریجی و مرحله ای است که باید بر اساس ویژگی های کودکان و نوجوانان صورت بگیرد (سانتروک به نقل از مبرد و همکاران، ۱۳۹۶). از طرفی دیگر آموزش جنسی به تعلیم اطلاعات مربوط به سلامت و بهداشت جنسی، آموزشهای خود مراقبتی و پیشگیری از سوء استفاده جنسی و هر مساله ای که بر سلامت جنسی و عمومی فرد تاثیر دارد، اشاره میکند. که ممکن است توسط مدارس یا کلاسهای آموزشی مرتبط و مهم تر از همه والدین تعلیم داده شود که این آموزشها با فرهنگ، ارزشها و سن شرکت کنندگان تناسب دارد (ناگپال، ۲۰۱۵). البته تربیت جنسی یکی از دشوارترین و حساسترین تربیتها بوده که اندک اشتباه و غفلتی در آن ممکن است باعث گمراهی کودکان شود (تی راکس؛ چارخوف، ۲۰۰۷). لذا والدین دارای نقش کلیدی در سلامت جنسی و رشد و شکل گیری اعتماد به

^۱Beardslee & Trustee^۲Sandrine van der doef^۳Nagpal^۴Truax & Carkhuff

اینده در کودک هستند (گلدمن، ۲۰۱۰). هنگامی که والدین با فرزند خود در باره مسایل جنسی صحبت میکند باید مراقب باشد که آیا اطلاعاتی که کودک کسب میکند خوب، مفید و درست و کافی هست یا خیر. والدین از طریق گفت و گو با کودک میتوانند ارزش ها و هنجار های خود را به کودک منتقل کنند بدین ترتیب کودک یاد میگیرد که چه چیز هایی برای آنها به عنوان ولی یا مربی مهم است و امور مثبت و منفی از نظرشان کدام است. اگر والدین از گفت و گو پیرامون مسایل جنسی سر باز زنند و قضایا را به سکوت برگزار کنند، کودک تلاش میکند این اطلاعات را به طرق دیگری کسب کند. آنگاه خوب و بد امور و مناسب یا نامناسب بودن کار ها را از دیگران میشنود. در این صورت والدین دیگر از چگونه اندیشیدن کودک خود در مورد تمایلات و مسایل جنسی اطلاع نخواهند داشت (فان دردوف، ۱۳۹۷، ص. ۲۰). بسیاری از پژوهش های انجام شده نشان میدهد که کودکانی که در محیطی تربیت شده اند که در آن صحبت در مورد مسایل جنسی آزادانه و به شکل مثبت صورت میگیرد، در زندگی خود برای ایجاد یک رابطه سالم و مثبت جنسی کامیاب ترند و با مشکلات کمتری در این زمینه مواجه میشوند. همچنین به نظر محققان، کودکانی که در محیطی آزاد و مثبت آگاهی و اطلاعات کسب کرده اند در مقابله با سو استفاده های جنسی قوی تر عمل میکنند. اگر این دسته از کودکان در موقعیتی قرار گیرند که به نوعی به سو استفاده جنسی منجر شود، سریع تر با والدین و کسی که مورد اعتمادشان است صحبت میکنند (فان دردوف، ۱۳۹۷، ص. ۲۱). همیشه در زندگی اولین ها (اتفاقات، خاطرات، تجارب، تماس ها و...) چه خوب و چه بد، تاثیری عمیق و ماندگار در ذهن افراد به جای میگذارد. مثلاً اگر کودک یا نوجوان در بیرون از منزل به طور نامناسبی با مسایل جنسی آشنا شود، کار و تلاش والدین در زمینه تربیت جنسی دو برابر خواهد شد. زیرا در وهله اول باید افکار نامناسب و آموخته های نادرست فرد در زمینه امور جنسی تغییر یابد و سپس آموزش مناسب و صحیح آغاز شود. بر این اساس والدین بهترین و مطمئن ترین افرادی هستند که میتوانند آموزش های لازم را در زمینه جنسی به فرزندان خود بدهند. مطالعات نشان میدهد که کودکان و نوجوانان خواهان یادگیری مسایل جنسی از طریق والدین هستند. اگرچه اکثراً چنین ارتباط هایی برقرار نشده است و بیشتر ارتباط ها نیز از طرف مادران برقرار شده است. البته زمانی که والدین میخواهند درباره ی موضوعات مرتبط با تربیت جنسی با فرزندانشان صحبت کنند، احساس شرم و ناراحتی میکنند و همچنین دانش و مهارت لازم برای انجام چنین کاری را ندارند (تورنبل؛ رچ؛ ایسکیک، ۲۰۰۸).

از سوی دیگر تحقیقات نشان داده است که دانش تربیتی مادران با عملکرد کودکان در مقیاس بیلی برای رشد کودکان ارتباط دارد (دیچتلمیر و همکاران ۱۹۹۲ به نقل از خسرو رشید، ۱۳۹۶). علاوه بر این دانش تربیت جنسی کودک به عنوان راهنمای تصمیمات والدین درباره ی حفظ سلامت کودکان و عملکرد آنها در زمینه پیشگیری از سو استفاده جنسی از کودک در نظر گرفته شده است (هیکسون؛ کلایتون، ۲۰۰۲).

همانطور که گفته شد تربیت جنسی یک مقوله بسیار مهم تربیتی است و والدین مهم ترین منبع قابل اعتماد جهت آرایه اطلاعات به فرزندان میباشد. بنابر این لازم است که از دانش، نگرش و عملکرد مناسب برخوردار بوده تا قادر باشند آموزش های مورد نیاز فرزندان خود را به آنها آرایه دهند (موستوفی، ناهید؛ گرمارودی، غلامرضا؛ شمشیری، احمد رضا؛ شکبیا زاده، الهام؛ ۱۳۹۵). در موارد بسیاری مشاهده شده که اطلاعات و رفتار نادرست والدین در این زمینه، تبعات جبران ناپذیری را در روح و ذهن کودکان باقی گذاشته است به گونه ای که آثار آن در سنین بزرگسالی هم وجود داشته است (گوردون ۱۹۸۶، به نقل از موستوفی و همکاران، ۱۳۹۵). در کنار مقوله افزایش اطلاعات والدین ونقشی که در تبدیل آنها به یک منبع آگاهی موثق برای

*Goldman

*Turnbull & Wersch & Schaik

*Hickson & Clyton

کودکان و نوجوانان دارد، شرط اساسی تغییر رفتار، تغییر در نگرش والدین است. البته نگرش منفی و عدم تمایل والدین در مورد پاسخ گویی به سوالات فرزندانشان همچنان یکی از مهم ترین دلایل صحبت نکردن آنها با فرزندانشان است (نایر و همکاران، ۲۰۱۲)^۸.

پژوهش های خارجی: پژوهش های بسیار زیادی در زمینه تربیت جنسی در سراسر دنیا صورت گرفته است که خود نشان دهنده ی اهمیت ویژه ی این موضوع است. در دهه گذشته، تربیت جنسی به یک موضوع مورد علاقه ی مربیان و متخصصان آموزش بهداشت جسم و روان در بسیاری از نقاط جهان (سیلوا؛ راس؛ ۲۰۰۳) با هدف آماده کردن جوانان به عنوان شهروند مسوول، سالم و مولد تبدیل شده است (گلدمن، ۲۰۱۰). بیشترین پژوهش های خارج از کشور که مرتبط با موضوع این پژوهش میباشد تاثیر آموزش تربیت جنسی بر پیشگیری از کودک ازاری و افزایش خودمراقبتی جنسی کودکان را بررسی کرده اند. همچنین تحقیقات بسیاری دانش و نگرش و همچنین عملکرد والدین در مورد تربیت جنسی را بررسی کرده اند. در پژوهشی که ارتباط میان آموزش تربیت جنسی را با پیشگیری از سو استفاده جنسی از کودکان را بررسی کرده است نتایج نشان داده آموزش تربیت جنسی به شدت به کاهش سو استفاده های جنسی از کودکان کمک میکند (ویکرل، ۲۰۱۷)^۹. در مطالعه ای مروری که توسط کالن دیوریو^{۱۰}، پلوهار^{۱۱} و بلچر^{۱۲} (۲۰۰۳) با عنوان آموزش مسایل جنسی بزرگسالان و کودکان صورت گرفته نتایج بیان میکند که دانش و درک دانش (نگرش)، اعتماد به نفس، راحتی و عملکرد کلی والدین درباره ی مسایل جنسی با کودکانشان مهم ترین عوامل در پیش بینی برقراری ارتباط والد- کودک و صحبت راجع به مسایل جنسی بوده اند.

پژوهش های داخلی: در کنار پژوهش های خارجی، تحقیقات و پژوهش های بسیاری در زمینه تربیت جنسی در داخل ایران مخصوصا در سال های اخیر صورت گرفته که نشان از اهمیت بسیار این موضوع و نیاز های خانواده های ایرانی در زمینه آموزش مسایل جنسی به کودکان و نوجوانانشان دارد. در یک پژوهش که توسط کتایون مبردی و همکاران (۱۳۹۶) صورت گرفته آگاهی و نگرش مادران نسبت به تربیت جنسی کودکان پیش دبستانی مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیقات میزان آگاهی و نوع نگرش والدین نسبت به تربیت جنسی را مهم ترین عامل در تربیت رفتار های جنسی سالم کودک در سال های پیش از مدرسه عنوان کرده و از آنجایی که آگاهی و نگرش والدین نسبت به تربیت جنسی را متوسط برآورد کرده است، تدوین محتوای آموزشی مناسب و راهکارهایی جهت افزایش آگاهی و نگرش والدین را ضروری قلمداد کرده است.

با توجه به اهمیت موضوع تربیت جنسی و حساسیت آن در میان خانواده ها و اهمیت تاثیر فرهنگ بر آن و با توجه به اینکه مطالعاتی که تا کنون انجام شده در خصوص بررسی وضعیت موجود، اندازه گیری میزان آگاهی و نگرش بوده است، لیکن برنامه ای آموزشی که در جهت افزایش میزان آگاهی مادران و تغییر نگرش و بهبود عملکرد آنها صورت گرفته باشد، در دسترس نبود، این مطالعه به کمک یک بسته آموزشی مناسب با فرهنگ ایرانی با محتوای تربیت جنسی به بررسی تاثیر یک مداخله آموزشی

^۸Nair

^۹Silva & Ross

^{۱۰}Goldman

^{۱۱}Wekerle

^{۱۲}Dilorio

^{۱۳}Pluhar

^{۱۴}Belcher

چند جلسه ای بر وضعیت آگاهی، نگرش و عملکرد والدین در زمینه تربیت جنسی پرداخته است. بدین منظور پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به سوالات زیر است:

۱. آیا آموزش تربیت جنسی بر تغییر سطح دانش والدین نسبت به تربیت جنسی و پیشگیری از سو استفاده جنسی از کودکان اثر بخش است؟
۲. آیا آموزش تربیت جنسی بر تغییر نگرش والدین نسبت به تربیت جنسی و پیشگیری از سو استفاده جنسی از کودکان اثر بخش است؟
۳. آیا آموزش تربیت جنسی بر تغییر عملکرد والدین نسبت به تربیت جنسی و پیشگیری از سو استفاده جنسی از کودکان اثر بخش است؟

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر در زمره مطالعات نیمه آزمایشی قرار میگیرد که در آن از طرح پژوهشی پیش آزمون - پس آزمون دوگروهی (یک گروه آزمایش و یک گروه کنترل) استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش را والدین دارای کودکان دبستانی تشکیل میدادند. برای انتخاب آزمودنی ها از روش نمونه گیری تصادفی و انتخاب مدارس به صورت نمونه گیری در دسترس بود. گروه آزمایش، برنامه آموزش تربیت جنسی را در ۱ جلسه ۴ ساعته دریافت کردند. در حالی که به گروه کنترل این آموزش ارایه نشد. قبل از شروع مداخله، آزمودنی ها از چگونگی پژوهش آگاه شدند. برای هر یک از شرکت کنندگان محرمانه بودن پاسخ ها توضیح داده شد و از آزمودنی ها رضایت شفاهی گرفته شد.

۲-۱. ابزار های پژوهش

منبع گردآوری داده ها، پرسشنامه مشخصات فردی و پرسشنامه های آگاهی، نگرش و عملکرد در مورد تربیت جنسی و آموزش پیشگیری از سو استفاده جنسی توسط والدین شرکت کننده در مطالعه بود. پرسشنامه آگاهی، نگرش و عملکرد در مورد تربیت جنسی و آموزش پیشگیری از سو استفاده جنسی توسط دا یونگ چن طراحی شده و در سال ۲۰۰۵ مورد استفاده قرار گرفته است. پرسشنامه فوق برای اولین بار در ایران توسط صدیقه خنجری و همکارانش بر اساس اصول شناخته شده علمی به صورت انگلیسی به فارسی و فارسی به انگلیسی توسط ۴ مترجم متفاوت بررسی و مجددا به فارسی برگردانده شده است. روایی محتوایی با استفاده از ۱۰ نفر متخصص روانشناسی و اعتبار صوری توسط ۲۰ والد که دارای مشخصات لازم بودند تایید شده است. جهت بررسی پایایی ابزار از آلفا کرونباخ استفاده شده است که مقدار آن در مورد آگاهی، نگرش و عملکرد به ترتیب ۰/۴۵ و ۰/۷۶ و ۰/۶۴ به دست آمده است. قسمت آگاهی در پرسشنامه، شامل ۱۰ سوال بود که شامل شیوع، عاملان و ویژگی هایشان، احتمال تکرار، عوارض و قربانی میباشد. والدین پاسخ ها را از بین گزینه های پیشنهادی انتخاب میکردند. مجموع نمرات پاسخ های صحیح به ۱۰ سوال اول، نمره آگاهی را تشکیل میداد. به هر پاسخ صحیح از مجموعه سوالات آگاهی نمره ۱ و

^۱CSA : Child Sexual Abuse

^۲Da Young chen

پاسخ غلط یا مطمئن نیستیم نمره ۰. تعلق گرفت که در نهایت نمره ی کسب شده ی آگاهی از صفر تا ۱۰ بود. پرسشنامه نگرش در مورد موافقت یا عدم موافقت نسبت به آموزش پیشگیری از سو رفتار جنسی در کودکان شامل ۵ گویه بود. پاسخ های مشخص کننده نگرش صحیح نمره ۱ و پاسخ های مشخص کننده نگرش منفی نمره ۰ کسب کردند که در نهایت نمره ی کسب شده ی نگرش از ۰ تا ۵ بود. ۷۰ سوال در مورد عملکرد ارتباطی والدین با کودک در مورد محافظت از خود شامل ۴ گویه خاص پیشگیری از آزار جنسی و ۳ گویه مرتبط با عملکرد محافظتی بود. این قسمت از پرسشنامه عملکرد والدین را از طریق پاسخ به سوالات دو گزینه ای (بله/خیر) نشان می داد. پاسخ های مشخص کننده ی عملکرد مثبت نمره ۱ و پاسخ های مشخص کننده ی عملکرد ضعیف نمره ۰ را دریافت کردند. تکمیل پرسشنامه برای هریک از شرکت کنندگان ۲۰-۱۵ دقیقه به طول انجامید. پس از توجیه والدین با هدف و ماهیت پژوهش، اختیاری بودن شرکت در پژوهش و خروج از آن، نگره داری پرسشنامه ها در مکانی امن و محرمانه بودن اطلاعات کسب شده با کسب رضایت از شرکت کنندگان، پرسشنامه در محل مخصوصی که مدرسه تعبیه کرده بود تکمیل شد. ۱۵ روز پس از انجام مداخله آموزشی مورد نظر، هر دو گروه گواه و آزمایش مجددا پرسشنامه مذکور را پاسخ دادند.

برنامه آموزشی برای گروه مداخله در قالب ۱ جلسه به مدت ۴ ساعت انجام گردید. اساس برنامه ریزی آموزشی در این پژوهش مبتنی بر یادگیری فعال بود و در طول مداخله آموزشی سعی گردید تا والدین به طور فعالانه در برنامه آموزشی شرکت داشته باشند و آموزش به سبک تسهیلگری انجام گردید. در حالی که گروه گواه چنین آموزش هایی دریافت نکردند.

سپس داده های دو گروه گواه و مداخله در مرحله ی قبل و ۱۵ روز پس از مداخله آموزشی کد بندی و آنالیز شدند. سپس داده های دو گروه با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۲۱ و به کمک رایانه سازگار با IBM و آزمون های واریانس یکطرفه و واریانس با اندازه گیری های مجدد تحلیل و بررسی شد.

۳. یافته های پژوهش

برای تجزیه و تحلیل اثر برنامه آموزشی بر دانش، تمرین (عملکرد) و نگرش والدین نسبت به سوء استفاده جنسی از کودکان در ابتدا افراد دو گروه بر اساس متغیرهای جنس، سطح تحصیلات و سن همتاسازی شدند که در این فرایند ۲۲ نفر کنار گذاشته شدند. مقادیر توصیفی سن والدین به تفکیک گروه آزمایش و کنترل در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار سن والدین به تفکیک گروه ها

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار
آزمایش	۲۹	۳۷/۸	۵/۳
کنترل	۲۹	۳۷/۴	۵/۱
کل	۵۸	۳۷/۶	۵/۱

میانگین و انحراف معیار والدین در دانش، تمرین و نگرش نسبت به سوء استفاده جنسی از کودکان به تفکیک مراحل تست و بر حسب گروه در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار دانش، تمرین و نگرش والدین به سوء استفاده جنسی از کودکان بر حسب گروه و مرحله تست

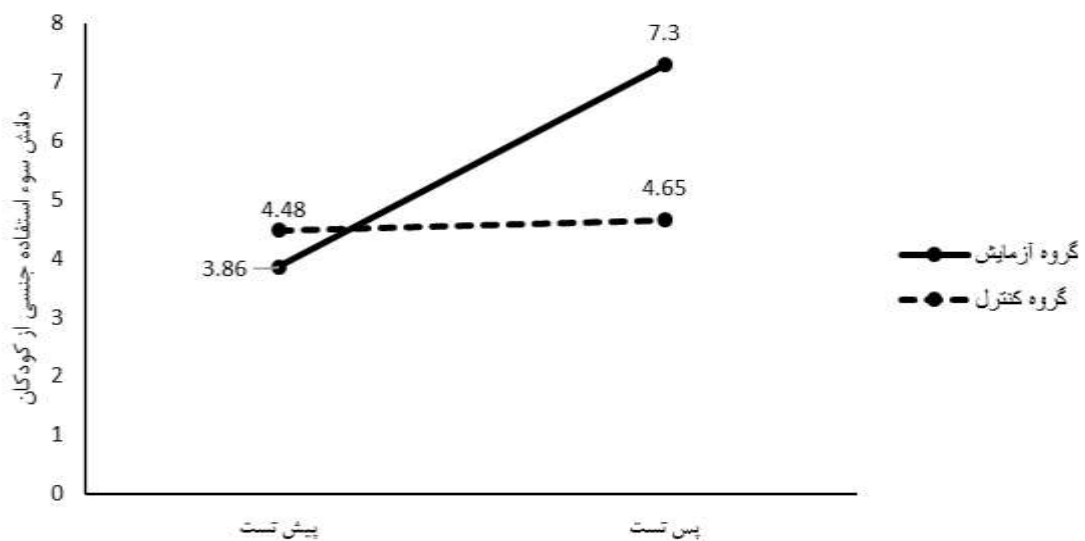
گروه	مقیاس	پیش تست		پس تست		کل	
		SD	M	SD	M	SD	M
آزمایش	دانش	۳/۸۶	۱/۳	۷/۳	۱/۷	۵/۵۸	۱/۱
	تمرین	۵/۴۸	۱/۹	۵/۳۱	۲/۳	۵/۳۹	۱/۵
	نگرش	۳/۸۲	۱/۴	۴/۶۵	۰/۵	۴/۲۴	۰/۹
کنترل	دانش	۴/۴۸	۱/۸	۴/۶۵	۱/۸	۴/۵۶	۱/۸
	تمرین	۵/۶۵	۱/۶	۶	۱/۳	۵/۸۶	۱/۴
	نگرش	۳/۵۵	۱/۷	۳/۶۸	۱/۳	۳/۶۲	۱/۴
کل	دانش	۴/۱۷	۱/۶	۵/۹۸	۲/۲	۵	۱/۶
	تمرین	۵/۵۶	۱/۸	۵/۶۸	۱/۹	۵/۶۲	۱/۴
	نگرش	۳/۶۸	۱/۵	۴/۱۷	۱/۱	۳/۹۳	۱/۲

برای بررسی اثر برنامه آموزشی بر دانش، تمرین و نگرش والدین نسبت به سوء استفاده جنسی از کودکان از روش تحلیل واریانس آمیخته استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است. به دلیل دو سطحی بودن متغیر درون گروهی (مرحله تست)، مفروضه کرویت داده ها خود به خود برقرار است و نیازی به انجام آزمون موشلی وجود ندارد. اما برای مفروضه برابری واریانسهای خطا، آزمون لوین انجام شد که نشان داد این مفروضه برای همه داده ها برقرار می باشد.

جدول ۳. نتایج تحلیل واریانس آمیخته برای بررسی اثر برنامه آموزشی بر دانش، تمرین و نگرش والدین نسبت به سوء استفاده جنسی از کودکان

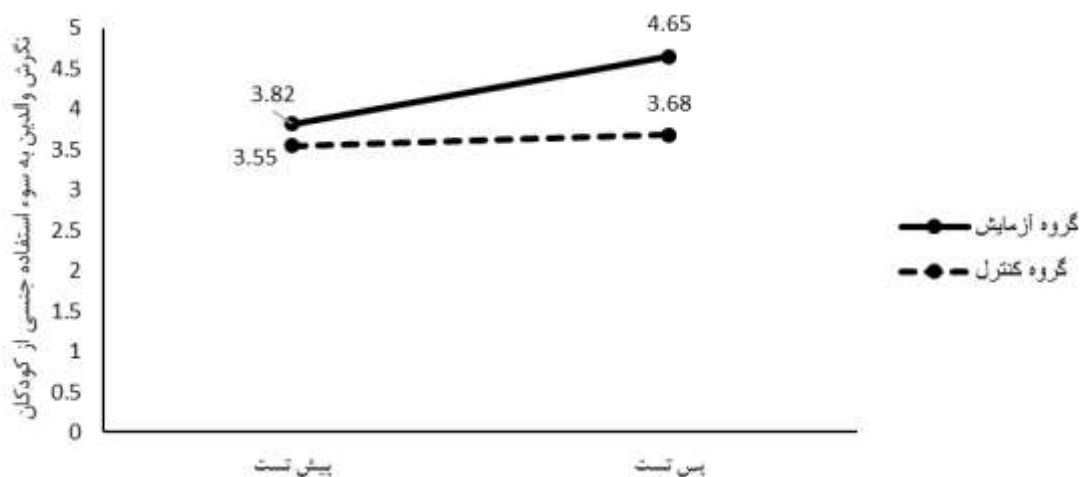
منبع	زیرمقیاس	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	Sig.	مجذور اتا
بین آزمودنی	گروه	دانش	۳۰	۱	۶/۲۲	۰/۰۵	۰/۱
		تمرین	۶/۲۸	۱	۱/۴۵	۰/۲۳	۰/۰۲
		نگرش	۱۱/۱۷	۱	۳/۷۴	۰/۰۶	۰/۰۶
	خطا	دانش	۲۶۹	۵۶	۴/۸۱		
		تمرین	۲۴۱	۵۶	۴/۳		
		نگرش	۱۶۷	۵۶	۲/۹۸		
درون آزمودنی	مرحله تست	دانش	۹۵	۱	۹۲/۳۱	۰/۰۰۱	۰/۶۲
		تمرین	۰/۴۲	۱	۰/۱۶	۰/۶۹	۰/۰۰۳
		نگرش	۶/۷۵	۱	۱۳/۱۴	۰/۰۰۱	۰/۱۹
	مرحله تست * گروه	دانش	۷۷/۸	۱	۷۵	۰/۰۰۱	۰/۵۷
		تمرین	۲/۵	۱	۰/۹۳	۰/۳۳	۰/۰۱
		نگرش	۳/۴۴	۱	۶/۷	۰/۰۱	۰/۱
	خطا	دانش	۵۷/۶۵	۵۶	۱		
		تمرین	۱۴۸	۵۶	۲/۶۵		
		نگرش	۲۸/۸	۵۶	۰/۵۱		

با توجه به نتایج تحلیل واریانس آمیخته مشاهده می شود که اثر تعاملی گروه و مرحله تست بر دانش و نگرش والدین نسبت به سوء استفاده جنسی از کودکان معنادار است، اما بر تمرین معنادار نیست. این اثرات تعاملی در نمودارهای ۱ و ۲ به نمایش گذاشته شده است.

نمودار ۱. اثر تعاملی گروه و مرحله تست بر دانش والدین از سوء استفاده جنسی از کودکان

همانطور که در نمودار ۱ مشخص است، دانش والدین گروه کنترل از سوء استفاده جنسی از کودکان در مرحله پیش تست و پس تست تفاوت چندانی نداشته است، اما دانش والدین گروه آزمایش به میزان قابل توجهی در مرحله پس تست افزایش داشته است. از این رو نتیجه گرفته می شود که برنامه آموزشی، دانش والدین را از سوء استفاده جنسی از کودکان افزایش داده است. مجذور اتا نیز نشان می دهد که ۵۷ درصد از تغییرات دانش توسط برنامه آموزشی تبیین می شود.

نمودار ۲. اثر تعاملی گروه و مرحله تست بر نگرش والدین به سوء استفاده جنسی از کودکان

همانطور که در نمودار ۲ مشخص است، نگرش والدین هر دو گروه آزمایش و کنترل به سوء استفاده جنسی از کودکان در مرحله پیش تست تقریباً در یک سطح قرار دارد، اما در مرحله پس تست نگرش والدین گروه آزمایش به طور قابل توجهی بهبود یافته است، در حالی که نگرش والدین گروه کنترل تغییر معناداری نداشته است. از این رو نتیجه گرفته می شود که

برنامه آموزشی، نگرش والدین به آموزش سوء استفاده جنسی از کودکان را بهبود داده است. مجذور اتا نیز نشان می دهد که ۱۰ درصد از تغییرات نگرش به آموزش سوء استفاده جنسی از کودکان توسط برنامه آموزشی تبیین می شود.

۴. نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش تربیت جنسی بر دانش، نگرش و عملکرد والدین در زمینه تربیت جنسی و پیشگیری از سوء استفاده جنسی از کودک بود. نتایج حاصل از بررسی اثربخشی این آموزش نشان داد که آموزش تربیت جنسی بر دانش، نگرش و عملکرد والدین تاثیر گذار است و باعث افزایش معنادار سطح دانش و نگرش والدین در این زمینه شده است. این نتایج با نتایج پژوهش مستوفی و همکاران (۱۳۹۵) یعنی تاثیر آموزش بر افزایش دانش، نگرش و عملکرد والدین در زمینه تربیت جنسی همسو است. همچنین در مطالعه ای دیگر میزان افزایش امتیاز عملکرد والدین معنی دار نبود (وکیلی و همکاران، به نقل از مستوفی و همکاران، ۱۳۹۵) که این مورد هم با نتایج این پژوهش همسو بود. لیکن مطالعات متعدد دیگری وجود داشت که نتایج آنها حاکی از اثرگذاری آموزش تربیت جنسی بر افزایش دانش و عملکرد والدین بوده است ولی تغییر در نگرش را دشوار و نیازمند مداخلات بیشتری دانسته است (خنجری، صدیقه؛ مدبر، مریم؛ رحمتی، مریم؛ حقانی، حمید؛ ۱۳۹۵). در نهایت باید گفت که تغییر عملکرد و نگرش والدین نسبت به تغییر آگاهی، کمی دشوارتر به نظر میرسد و به خصوص عوامل مداخله گر بسیاری در عملکرد انسان ها موثر هستند لذا به نظر میرسد که والدین برای تغییر در عملکردشان در مورد تربیت جنسی نیازمند زمان و آموزش های بیشتری هستند.

محدودیت ها و پیشنهاد ها

یکی از عمده ترین محدودیت های این پژوهش به دشواری همکاری با مدارس برمیگردد که این عدم همکاری بعضی از مدارس، نمونه گیری تصادفی مدارس را دستخوش اخلال میگرداند همچنین مدارس پسرانه نسبت به مدارس دخترانه همکاری کمتری ارایه میکنند. پیشنهاد میشود که جهت بررسی کامل تر اثربخشی آموزش تربیت جنسی بر دانش، نگرش و عملکرد والدین، این پژوهش با روش های دیگر و با تعداد نمونه بیشتری انجام گیرد. همچنین با توجه به اینکه این پژوهش و سایر پژوهش ها بیشتر در شهر تهران انجام شده است، در سایر نقاط کشور نیز انجام گردد تا نتایج قابل تعمیم به جامعه بزرگتر باشد. از طرفی دیگر با توجه به اهمیت ویژه ی مساله تربیت جنسی پیشنهاد میشود که مشابه این پژوهش یعنی اثربخشی تربیت جنسی بر متغیر های متعدد مهم دیگر همچون رابطه والد-فرزند و خودکارآمدی والدگری و .. سنجیده شود. همچنین پیشنهاد می شود پژوهش های بعدی بر روی معلمان مدارس و مهد کودک ها صورت پذیرد. باشد که نتایج این پژوهش ها بتواند به سلامت عمومی فرزندان ما و تمامی جامعه کمکی هر چند کوچک کرده باشد.

منابع

Beardslee, W., & Trustee, J. (2016). Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0-8. The National Academies Press.

Dilorio, C., Pluhar, E., Belcherl. (2003). Parent-child Communication about Sexuality : A review of the Literature from 1980-2002. *Journal of HIV/AIDS Prevention & Education for Adolescents & children*; 5(3-4): 7-32.

Goldman, JD. (2010). The new sexuality education curriculum for Queensland primary school. *Sex Educatin*; 10(1): 47-66.

Hickson, G., Clyton, E.W. (2002). parents and their children's doctors. in: M.H. Bornstein (E). *Handbook of Parenting: vol. 5. practical parenting* (2nd ed.,pp.439-462). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Nagpal, AN,, Fernandes, c.(2015). Attitude of parents toward sex education. *The Int J Indian Psychol*;2(4): 38-43.

Nair, M.,Leena, M.,POUL, MK., Pillai, HV., Babu, G & Russel, p. (2012). Attitude of parents and teachers towards adolescent reproductive and sexual health education. *The Indian Journal of pediatrics*; 79(1) : p60.

Silva, M., & Ross, I. (2003). Evaluation of a school-based sex education program for low income male high school students in Chile. *Evaluation and program planning*; 26(1): 1-9.

Turnbull, T., Schaik, P.V., & Wersch, A.V. (2008). A review of parental involvement in sex education: The role for effective communication in British Families. *Health Education Journal*,;67(3): 182-195.

Truax, CB., Carkhuff, R. (2007). *Toward effective counseling and psychotherapy: Training and practice*. Transaction Publishers.

Wekerle, C., et al. (2017). childhood sexual abuse, sexual motives, and adolescent sexual risk-taking among males and females receiving child welfare services. *Child abuse & Neglect*. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.01.013>

امینی، محمد؛ تمنایی فر، محمد رضا؛ پاشایی، رقیه. (۱۳۹۰). بررسی ضرورت وجودی و چگونگی تربیت جنسی در برنامه ی درسی مقطع متوسطه از دیدگاه دبیران و دانش آموزان. *مجله علمی پژوهشی پژوهش های برنامه درسی*, ۱(۱)، ۱۷۰-۲۰۲.

خنجری، صدیقه؛ مدبر، مریم؛ رحمتی، مریم؛ حقانی، حمید؛ (۱۳۹۵). تاثیر برنامه آموزش پیشگیری از سو رفتار جنسی بر آگاهی، نگرش و عملکرد والدین کودکان سنین مدرسه. *نشریه پرستاری ایران*, ۲۹(۱۰۴)، ۱۷-۲۷.

دوایی، م. (۱۳۷۱). *تربیت جنسی در اسلام*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد.

رشید، خسرو؛ حسینی اصل نظری، مریم؛ (۱۳۹۶). بررسی تاثیر آموزش جنسی بر افزایش دانش جنسی والدین و احساس کفایت آنان. *نشریه علمی-پژوهشی آموزش و ارزیابی*. ۱۰(۳۷)، ۱۴۳-۱۶۲.

فان دردوف، س. (۱۳۹۷). *تمایلات جنسی کودکان و نوجوانان*، ترجمه ی گیل اوا. نشر الکترونیک کتاب سبز.

مرویان حسینی، س. (۱۳۹۴). *کودک و نوجوان و تربیت جنسی*. مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی.

موستوفی، ناهید؛ گرمارودی، غلامرضا؛ شمشیری، احمد رضا؛ شکبیا زاده، الهام؛ (۱۳۹۵). تاثیر آموزش گروهی بر آگاهی، نگرش و عملکرد مادران در تربیت دختران نوجوان. *مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی*, ۱۴(۳)، ۴-۵۹.